
Богдан СТЕЛЬМАХ, магістрант
Науковий керівник: д.геог.н., проф. **Царик Л.П.**

ГЕОЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІВАНІВСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

На даний час загальна площа Іванівської територіальної громади становить близько 110 км². Населення громади станом на 1 січня 2016 року складало 4482 осіб. На території громади розташовано 4 загальноосвітні навчальні заклади, 4 дошкільних навчальних закладів, 9 закладів культури, 2 амбулаторії і 1 лікарня.

Іванівська громада розташована у південно-східному напрямку від обласного центру м. Тернопіль. Географічно знаходиться на Волино-Подільській височині, координати центру територіальної громади на карті України знаходяться за адресою: 49⁰27' пн.ш., 25⁰82' сх.д.

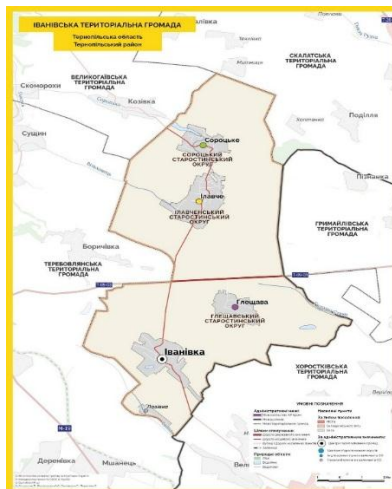

Рис. 1. Географічна приуроченість Іванівської територіальної громади

До геоекологічних проблем, які потребують свого оперативного вирішення в межах громади варто віднести:

- проблему оптимізації землекористування і емісії парникових газів;

- проблему збору і утилізації твердих побутових відходів;

- проблему утилізації відпрацьованих стічних вод;

- проблему відновлення модифікованих господарською діяльністю ландшафтів;

- проблему збереження природи і формування заповідних територій.

Проблема розбалансованого землекористування та емсві парникових газів. Жоден із показників структури земельних угідь як в розрізі старостинських округів, так і Іванівської громади загалом не відповідає науково обґрунтованим нормам. Тільки частка забудованих земель на 6% менше оптимальних значень, це свідчить про те, що у громаді є можливості для подальшої господарської і житлової забудови. Частка земель під водою та болотами є меншою 2%, частка пасовищ, сіножатей та багаторічних насаджень є меншою 12%, а лісовкриті землі взагалі займають мізерну частку земель територіальної громади (0,43%). В той час, коли розораність сягає 82,6%, що є вищим показником за загальноукраїнський, а тим більше європейський чи світовий. Частка природних угідь в Іванівській громаді становить 11,5 %, це близько 2300 га із майже 11 тисяч гектарів загальної площі. Розбалансована структура землекористування є причиною продукування орними землями парникових газів у 43 рази більше за асиміляційні можливості земельних угідь під природною рослинністю. Це свідчить про те, що земельні угіддя територіальної громади є продуцентами парникових газів у значних обсягах, що потребує докорінної зміни їх структури [3].

Проблему збору і утилізації твердих побутових відходів. Окремі складові цієї проблеми потребують ще свого вирішення. Відпрацьованим є збір побутових відходів за місцями проживання громадян у сміттєві контейнери та їх вивезення у

сміттєвози та відправлення на сміттєсортувальну станцію у с. Плебанівка. Проте це стосується малогабаритних предметів, поліетиленових і пластикових пакувальних пакетів тощо. Водночас більшість крупногабаритних твердих побутових відходів вивозиться господарями садиб на сміттєзвалища, розташованих на периферії населених пунктів. Ці сміттєзвалища знаходяться поблизу річок, меліоративних каналів. Вивоз ТПВ ніким не контролюється, їх структура не визначається. Окрім офіційно визначених сміттєзвалищ наприкінці крайніх вулиць населених пунктів розташовані стихійні сміттєзвалища. При перевірці екологічних станів населених пунктів громади у 2024 році представниками управління екологічної безпеки було виявлено стихійних сміттєзвалищ у громаді на площі 1500 гектарів.

Проблема утилізації відпрацьованих стічних вод є однією з найскладніших. Централізованого водовідведення у громаді не існує. Відпрацьовані стоки приватних садиб потрапляють у септики чи вигрібні ями. Конструкція цих септиків у кожній приватній садибі є індивідуальною, часто збудованою з підручних матеріалів і звичайно не є ізольованою конструкцією. Відпрацьовані стоки домогосподарств потрапляючи у такі септики просочуються у ґрунті горизонти і контактують з ґрунтовою вологою, ґрунтовим водоносним горизонтом. Септик знаходиться на відстані 20-30 метрів від приватних колодязів, що не виключає просочування стічних вод у питтєві води колодязів, забруднюючи їх. Не секрет, що якість води колодязів на сьогодні є низькою за рахунок впливу на неї стоків і змивів мінеральних, органічних добрив, отрутохімікатів з сільськогосподарських угідь, які оточують населені пункти з усіх сторін.

Проблема відновлення модифікованих господарською діяльністю ландшафтів тісно пов'язана з проблемою розбалансованого землекористування. Відновлення і ренатуралізація перетворених людською діяльністю ландшафтів відбуватиметься на еродованих і малопродуктивних землях

шляхом їх залуження і заліснення. Під процеси ренатуралізації запропоновано виділення близько 20% таких земельних угідь, що дасть можливість збільшити частку природних ландшафтів в громаді до 40%.

Проблема збереження природи і формування заповідних територій. Надмірна розораність території громади мінімізувала в ній частку заповідних територій, яка на сьогоднішній день є меншою 1%. Нами підготовлено подання на створення чотирьох заповідних об'єктів: заповідне урочища місцевого значення «Дубина Лозівецька»; заповідне урочища у с. Лозівка; заповідне урочища місцевого значення «Стадниця» в с. Глещавка та гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення «Копанка» в с. Іванівка, ландшафтний заказник загальною площею 64.4 га. Відновлення заповідного статусу необхідно Іванівського орнітологічного заказника. При цьому заповідність складатиме 0,58%. Окрім створення ряду заповідних об'єктів необхідно створити посадки дерев вздовж річок і потічків внутрішніх шляхів сполучення. Реалізувати такий підхід потрібно впродовж певного періоду часу, змінивши цільове призначення земель та організувавши їх ландшафтно-адаптоване використання [4].

Література:

1. Годована М.І. Розробка оптимізаційної моделі землекористування об'єднаної Іванівської громади Тернопільської області. Матеріали міжнародного студентського Конгресу «Захист навколишнього середовища збалансоване природокористування» Львів, 2016. С. 35-36.
2. Проблеми екології рідного краю. За ред. Царика Л.П. Тернопіль: видавничий відділ ТДПУ, 1993 156 с.
3. Стельмах Б. Емісія парникових газів земельними угіддями Іванівської територіальної громади. Матеріали звітної наукової конференції викладачів, аспірантів, магістрантів, студентів кафедри геоєкології та методики навчання екологічних дисциплін. Тернопіль: 2023, С. 143-151.

4. Стельмах Б. Оптимізація землекористування Іванівської територіальної громади. Матеріали звітної наукової конференції викладачів, аспірантів, магістрантів, студентів кафедри геоєкології та методики навчання екологічних дисциплін. Тернопіль: 2022, С. 163-166.

5. Царик Л., Кузик І. Геоєкологічні засади землекористування, емісії парникових газів та охорони природи (на матеріалах територіальних громад): Монографія. Тернопіль: Осадца Ю.В., 2024. 238 с.

Назар ДМИТРИШИН, магістрант
Науковий керівник: **к.г.н., доц. Новицька С.Р.**

ДО ПРОБЛЕМИ ПОВОДЖЕННЯ З ТВЕРДИМИ ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ У ХОРОСТКІВСЬКІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ

Інтенсивне використання природних ресурсів та інших благ призводить до збільшення обсягів відходів. Стихійні сміттєзвалища та несанкціоновані полігони твердих побутових відходів (ТПВ) є проблемою, з якою стикаються жителі територіальних громад та окремих населених пунктів. Хоча в багатьох селах і містечках організовано вивіз сміття, значна частина відходів все одно потрапляє на нелегальні звалища. Такі місця часто розташовані в лісах, ярах, балках, канавах або навіть поблизу річок та меліоративних каналів [1, 4].

Ця проблема є актуальною для всієї України, зокрема й для Хоростківської громади. Незважаючи на те, що з липня 2022 року набув чинності Закон України «Про управління відходами» [2], який зобов'язує сортувати та утилізувати сміття, багато людей продовжують самовільно вивозити побутові відходи на околиці сіл, у ліси, посадки, яри чи інші непризначені для цього місця.